

L'articulisme, entre premsa i literatura

Dos dels articulistes i narradors catalans més veterans i prolífics dels darrers anys, Josep Maria Espinàs i Baltasar Porcel, han estat convidats per EL TEMPS a reflexionar a fons sobre la feina de l'articulisme diari i les relacions que poden tenir la premsa i la literatura. Ambdós parteixen de la seva experiència diària i més d'un cop divergeixen sobre les qüestions plantejades.

El periodisme és, per a l'escriptor català, l'única manera de guanyar-se la vida escrivint. És aquest el motiu principal per fer periodisme?

BALTASAR PORCEL: Abans que res voldria matisar que jo no he estat ni som periodista, sinó un escriptor que té un vessant periodístic, perquè segons el meu parer el periodista és una persona que està a la redacció d'un diari i escriu de pressa sobre allò que li diuen que ha d'escriure i ja està. Però bé, els motius que a mi m'han impulsat a fer periodisme han estat bàsicament tres. El primer és que m'agrada escriure i ser publicat de pressa i ser llegit, això m'excita molt. El segon, que vaig veure que el periodisme em permetia influir en la gent. I el tercer foren certament els diners. Encara que jo vaig començar a guanyar-ne molt tard, quan ja feia molts anys que escrivia als diaris.

JOSEP M. ESPINÀS: Estic d'acord amb el matís que has fet sobre què és periodisme. Sobre les causes que em portaren a fer periodisme, jo hi veig una certa fatalitat, en el sentit que sóc una persona predisposada a escriure d'una manera periòdica sabent que això no és literatura estricta sinó una altra manera de comunicar.

Un altre dels motius és que m'agrada pensar, escriure el que penso i explicar-ho. A mi, més que no pas influir en la gent, el que m'agrada és que la gent m'influeixi a mi, és a dir, obtenir una resposta dels lectors a allò que penso i escric. L'articulisme és un canal obert de comunicació

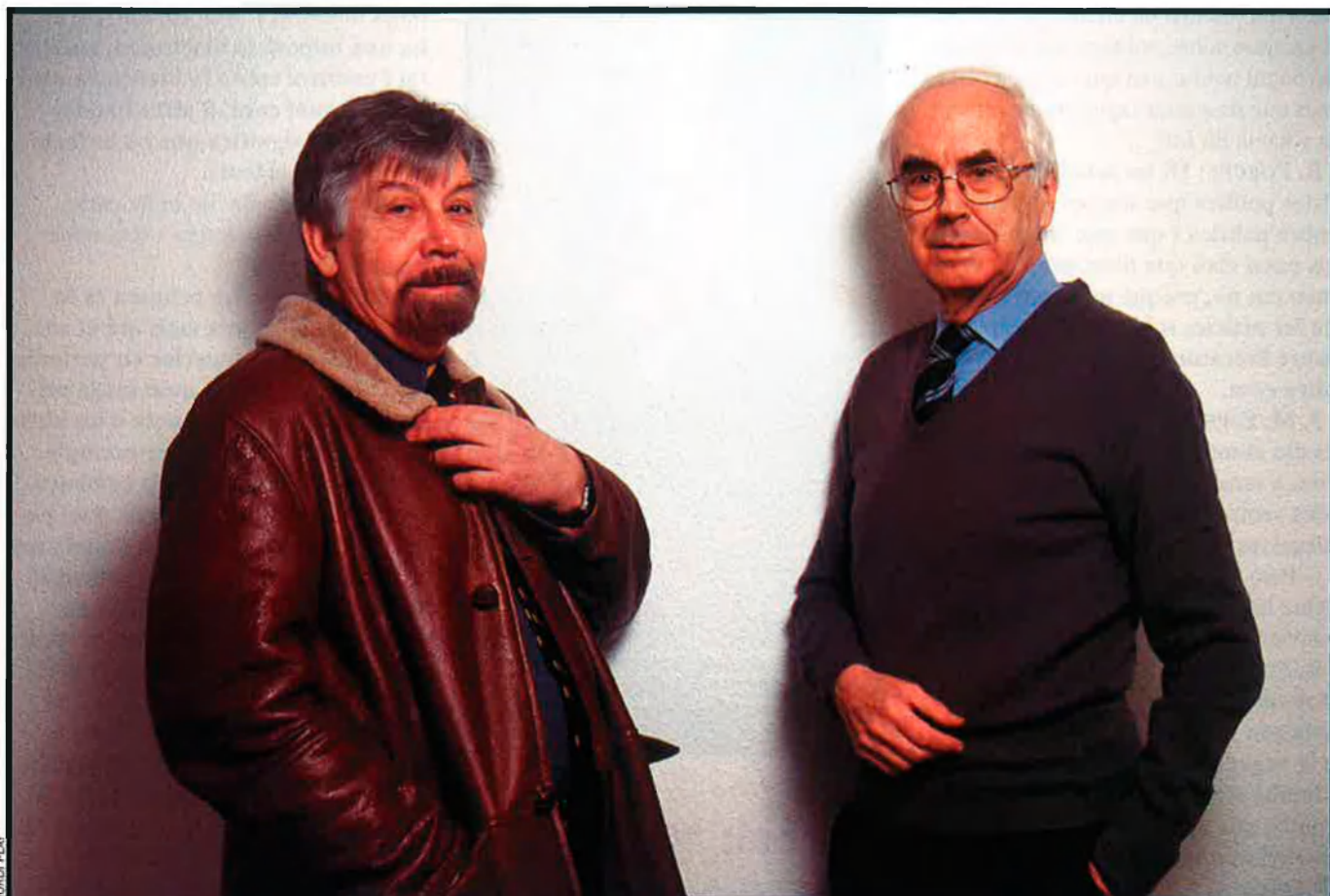
diària que em sembla molt interessant i molt formatiu.

—El gran avantatge del periodisme és que permet mantenir una dinàmica permanent d'escriptor?

B. PORCEL: És cert, però treballar per a un diari també et treu moltes energies i et banalitzava. De tots els articles que jo he escrit, n'hi ha que són literatura, d'altres que jo crec que són periodisme excel·lent, i altres que són purament funcionals, i això és inevitable. Escriure cada dia suposa una lluita constant contra un mateix. El periodisme pot banalitzar la literatura.

J. M. ESPINÀS: Jo no hi estic d'acord. El periodisme no pot banalitzar la literatura, perquè són dos mons en què et fas un plantejament molt diferent. Les intencions que tens a l'hora d'escriure un article no són les mateixes de quan escrius una novel·la o un llibre de viatges, i el text que en resulta, per tant, també és molt diferent. Cada gènere té les seves característiques. Hi ha una frase de Bertrand Russell que diu: "La gent pensa dues o tres vegades l'any; la meua reputació internacional es basa en què jo penso un parell de vegades la setmana." I amb això vull dir que l'aspecte més positiu que em dona l'article diari és que m'obliga a tenir una petita idea nova cada dia, la qual cosa és un exercici molt instructiu i estimulants. A la vegada que és tot al contrari del que pensa la gent quan parla de "la rutina d'escriure un article cada dia".

B. PORCEL: És cert. Els articles de la premsa de Madrid, per exemple, quasi mai no tenen idees, són bàsica-

Baltasar Porcel i Josep Maria Espinàs han pogut professionalitzar-se, bàsicament, gràcies a la feina de l'articulisme diari. Espinàs ho ha fet a l'Avui i ara ho fa a El Periódico de Catalunya. La columna de Baltasar Porcel apareix a La Vanguardia.

ment comentaris caricaturescos i més o menys llampants sobre les coses que passen, i això jo no ho he fet mai. Jo faig un tipus d'article que més que un article de conjuntura és estructural, en el qual sempre manejo idees, que no puc estar repetint sempre. O sigui, de rutina, res de res. Ara bé, tenir idees et crea una quantitat brutal d'enemics en aquest país, cosa que és molt empenyadora. Hi ha gent, grups instituïts, partits polítics, que rebutgen el debat d'idees perquè els inquieta, i per això prefereixen l'acceptació d'uns dogmes.

J. M. ESPINÀS: Però el que tu dius no només passa quan exposes una idea. Si en un article expliques que has vist una posta de sol molt bonica a les costes del Garraf, rebràs cinquanta cartes de cinquanta pobles dient-te que la posta de sol més bo-

El periodisme pot banalitzar la literatura, pensa Baltasar Porcel; Josep M. Espinàs, però, no hi està d'acord

nica és la seva. O sigui, el problema és que la gent vol que siguis com ells creuen que has de ser. La gent es fa una imatge d'un articulista, i quan aquest articulista diu alguna cosa que no encaixa amb la imatge que d'ell s'han fet, doncs ja no va bé. Però això s'ha d'acceptar com un fet

normal. Cadascú té dret a veure les coses a la seva manera. Un altre dels aprenentatges de l'articulisme és que et situa en la relativitat de les visions de la gent.

B. PORCEL: D'acord. Però jo em referia a la ràbia que desperta a alguna gent que tu tinguis unes idees que no són les seves. I també el fet que hi ha gent que et retreu que amb els anys hagis anat canviant d'idees. Qui en vint anys té les mateixes idees des del principi fins al final?

J. M. ESPINÀS: Però tu no creus que amb tants anys com portem fent articles ja ens hauríem d'haver acostumat a ser criticats?

B. PORCEL: Sí, però ser criticat no és el mateix que ser desqualificat com a escriptor i articulista pel fet de tenir unes determinades idees.

—Heu dit que mai no heu sentit la rutina d'haver d'escriure un article

cada dia. És mal de creure que a l'hora d'escriure sobre política, per exemple, no hàgiu pensat mai que el tema estava més que desgastat i que essencialment ja s'havia dit tot?

B. PORCEL: Hi ha articulistes i analistes polítics que sempre escriuen sobre política i que puc entendre que els passi això que dius, però en el meu cas no, perquè quan em canso de fer articles sobre política en faig sobre literatura o sobre qualsevol altra cosa.

J. M. ESPINÀS: Jo penso que mai no es diu el mateix. La manera de dir, com a mínim, sempre canvia, i a una idea sempre que la repenses hi afegeixes un matis diferent.

—Però una societat té unes idees sobre les quals es fonamenta i que canvien molt poc.

B. PORCEL: Hi ha unes idees essencials, és cert, però de tan essencials com són ja no diuen res. Ara bé, a la vegada hi ha moltes altres idees, i també sentiments i matisos i variants, que ajuden més que les idees essencials a trobar el mínim esquelet de les coses.

—Com es fa per no sacrificar la llibertat individual de l'escriptor a la mediatització del periodista per part d'una empresa?

J. M. ESPINÀS: Jo no entenc això que dius. Em sento igualment lliure quan faig literatura que quan faig periodisme. Mai no m'he sentit coaccionat a l'hora de fer un article. Seria diferent si jo pretengués escriure en un diari amb qui no coincidís mínimament en unes conviccions democràtiques i que per tant no permetés la pluralitat d'opinions.

B. PORCEL: A mi tampoc mai no m'han censurat un article ni res de tot això, excepte durant el franquisme, és clar. La coacció no existeix, a no ser, com diu Espinàs, que vulguis escriure en un diari amb les idees del qual no hi estàs en absolut d'acord. Encara que avui en dia les ideologies dels diaris són molt àmplies i ho encabeixen quasi tot.

J. M. ESPINÀS: Tot això suggereix que l'escriptor és més lliure quan escriu una novel·la sol a casa que quan

JOSÉ P. PLAY

Segons l'opinió de Josep Maria Espinàs, l'article ha d'estar entroncat amb la societat, no pot ser excessivament personalista.

Porcel: "No penso mai en els lectors quan escric una novel·la. Quan faig els articles, sí penso que tinc 300.000 lectors"

escriu un article, la qual cosa és mentida. És un tòpic, això del novel·lista que escriu el que vol i de l'articulista que està condicionat.

B. PORCEL: Vicenç Villatoro de vegades ha dit que jo escric amb seguretat i amb llibertat d'idees, referint-se que els falangistes que apareixen a les meves novel·les, i que són gent del meu poble, són inconcebibles a les novel·les dels escriptors del Principat. La majoria d'escriptors del Principat que han parlat de la burgesia, o dels diners, o de la política espanyola, ho han fet de la ma-

teixa manera. I això vol dir que hi ha una imposició ideològica, ambiental i cultural sobre la literatura catalana, la qual cosa, d'altra banda, tampoc no significa que no es facin novel·les excel·lents.

—Quines diferències hi ha entre comunicar literàriament i comunicar periodísticament?

J. M. ESPINÀS: La primera és la quantitat de lectors amb qui et comuniquis, molt superior en periodisme. Després, segons quin mitjà utilitzes, fas servir un gènere o un altre. En el cas de l'article, per exemple, tens un espai, un tipus de començament i de final, saps que no pots posar vint-i-cinc idees en un mateix article perquè aquest té una dimensió determinada i ha de ser llegit en unes condicions determinades. Amb una novel·la, en canvi, tu pots decidir si l'escurces o l'allargues, si la treballes des d'un punt de vista o des de molts... Una altra diferència és que, quant a redacció, un article és més intensiu que no una novel·la. Tot això, però, són diferències objectives, que no comporten cap entrebanc per a un escriptor que fa les dues coses.

—La relació que manté l'escriptor amb el lector és diferent segons el gènere que utilitza. Com condiciona cada tipus de lector en cada cas?

B. PORCEL: Jo no penso mai en els lectors quan escric una novel·la, i per tant els únics condicionaments que tinc són les idees que jo m'he fet sobre què és la literatura. En canvi, quan faig articles sí que penso que tinc 300.000 lectors. El bon articulista és el que escriu coneixent els condicionaments d'escriure a un diari, i el mal articulista és el que no els coneix, i que escriu el que vol; per això després fa uns rotllos terribles. L'articulista que sap què significa escriure a la premsa s'adequa i treu profit de les regles amb què ha de jugar.

J. M. ESPINÀS: Condicionar és un verb que té connotacions negatives, no m'agrada. Jo no em sento condicionat per res quan escric un article. Una de les lliçons que et dona fer un article cada dia és que l'èxit absolut

és impossible. Jo sé que no agradaré a tots els lectors del diari, i saber-ho fa que no em senti condicionat. En el fons, és més senzill que tot això, perquè escriure és pensar, i allò que penses ho escrius utilitzant el gènere que creus que anirà millor per a cada tipus de pensament, d'idea o de reflexió.

B. PORCEL: Hi ha escriptors, com ara Indro Montanelli, que sempre escriuen igual, tant si és un llibre de divulgació històrica, com una novel·la o un article. Josep Pla també va ser una mica així. En canvi, jo sento que com a escriptor he de fer una cosa diferent de la que faig al diari.

—Vostè, Espinàs, alguna vegada ha dit que el periodisme és pedagogia.

J. M. ESPINÀS: No, jo no ho he dit mai, això. Dir-ho seria massa pretensions. Jo he dit que el periodisme il·lustra, ensenya... Quan tu fas periodisme, t'exposes al lector, amb les teves idees i les teves sensibilitats, i al lector, aquestes, li poden ser útils o no.

B. PORCEL: Un article és principalment un espai de reflexió.

—La literatura té com a fonament una veritat literària, que permet la contradicció, i que és polièdrica i potser amoral. En canvi, el periodisme persegueix una veritat racional, unidimensional, i també potser ètica. Com és possible conjugar-les?

J. M. ESPINÀS: És que no només hi ha un tipus de periodisme. I per tant, dir que el periodisme busca això, o ha d'aconseguir allò, em sembla un plantejament que no pot donar respostes útils.

B. PORCEL: En això discrepo d'Espinàs. El periodisme, des del moment que es fa partint d'una situació, d'una necessitat, d'un element diguem-ne sociològic, té sempre un element funcional. I la funcionalitat sovint l'aboca a una superficialitat, el rebaixa, encara que a la vegada és en aquesta funcionalitat on el periodisme té la seva força. En canvi, la literatura és arbitrària, no té funcionalitat, no té una finalitat concreta, pot saltar a cada moment per allà on

Baltasar Porcel diu que el periodisme que ha fet l'ha perjudicat com a personatge públic i, per tant, ha perjudicat també els seus llibres.

Espinàs: “Falten revistes. Articles que tindrien una sortida més bona en una revista literària surten en un diari”

sigui. Una bona novel·la ha de tenir “exaltitud”, mentre que un bon article ha de tenir “comunicabilitat”. Per això crec que una bona novel·la és sempre superior a un bon article. El problema apareix quan l'escriptor o el periodista no entenen que per explicar el material que tenen entre mans no utilitzen el gènere adequat.

J. M. ESPINÀS: Estic d'acord amb Porcel. Hi ha articles que no responen a allò que ha de ser un article de diari, purament pel contingut. Per exemple, hi ha gent que fa servir el

seu espai al diari per escriure les seves memòries, o per demostrar que és molt culte. I jo crec que un article ha d'estar entroncat amb la societat, i per tant no pot ser excessivament personalista.

B. PORCEL: Tampoc no són bons articles els escrits per polítics que volen vendre la seva política.

J. M. ESPINÀS: Un altre problema és que falten revistes, la qual cosa fa que articles que tindrien una sortida més bona en una revista literària hagin de sortir a un diari.

—Què us ha aportat la tasca de periodista a la d'escriptor, i la inversa?

B. PORCEL: Jo crec que el periodisme que he fet m'ha perjudicat com a personatge públic i per tant ha perjudicat també els meus llibres. Molt sovint, el contingut dels meus articles ha donat una tintada a les meves novel·les que no els corresponia. Però això només pel que fa externament, perquè literàriament el periodisme crec que no m'ha influït en res. En canvi, la meua experiència d'escriptor m'ha obligat a tenir una exigència que ha fet que donàs més contingut i més força d'estil als meus articles.

J. M. ESPINÀS: Jo no sóc conscient de la influència d'un gènere sobre l'altre. Des de sempre he anat fent les dues coses a la vegada. Penso que les influències són més sobre la persona que sobre allò que fa. Ja he dit que valoro molt que el fet d'escriure un article cada dia em resitui en la meua petita dimensió, i en el meu contacte amb la societat. Quant a manera d'escriure, crec modestament que cada escriptor està bastant inclinat a fer, si no vol fer trampes que acaben sortint malament, allò que a ell naturalment li correspon de fer. En aquest sentit, sóc una mica fatalista, no crec que un es pugui modificar gaire a un mateix.

Hi ha un aprenentatge que sí que cal fer, però des del moment que l'escriptor troba la seva identitat se'l reconeix escrigui en el gènere que escrigui.

Pere Antoni Pons